

GLASILO GEOMETARA

KRALJEVSTVA SRBA, HRVATA I SLOVENACA.

Zemljišni katastar u Bosni i Hercegovini.

Nadgeom. Ivan Baše.

(Nastavak.)

Grafička triangulacija i detaljna izmjera.

Radi boljeg razumijevanja ovih poslova, treba najprije u kratko ocrtati organizaciju geodetskih poslova.

Na čelu je zemaljske izmjere bio pukovnik i njemu je podređeno bilo 6 mjesnih ravnateljstva (Unter-Direktionen). Mjesno se je ravnateljstvo sastajalo od 12 časnika C. i Kr. Vojno-Geografskog Zavoda i od 24 civilna adjunkta. Pretpostavljenik je mjesnog ravnateljstva bio kapetan ili major. Jedan časnik sa dva adjunkta sačinjavali su jedno izmjereno odjeljenje, koje je vršilo izmjeru jedne sekcije. U razdoblju jednoga ljeta izradilo je jedno mjesno ravnateljstvo prosječno dva stupnjevna lista.

Civilno osoblje vojne izmjere (adjunkti) preuzeto je bilo od austrijske financijske uprave, pošto se je tamo upravo u ono doba (1881.) završavala reambulacija stabilnog katastra u svrhu uredjenja zemljišnog poreza.

Pošto je vojna uprava već druge godine bila upućena, namodještavali su se časnici adjunktima, koji su u tom svojstvu dobili naslov „civilnih geometara“. Jedan dio tih civilnih geometara stupio je poslije u službu kod osnivanja gruntovnice i prelazio je napokon k evidenciji katastra.

Mjesno ravnateljstvo predavalo je Izmjerno^m Odjeljenju sto sa nanešenom sekcijom i trigonometričkim točkama u mjerilu 1 : 25.000, te topografiju trigonometričkih tačaka.

Dok su adjunkti iskolčivali granice općina i državnih šuma i sastavljali pismeni opis tih granica, vojni je geometar signalizirao zadate mu trigonometričke tačke i nastavio odmah rekognosciranje sekcije. Svrha je rekognosciranja bila, da na stolčiću opredijeli toliko tačaka, da svaka šestnaestina sadrži najmanje po dva stajališta i jednu tačku za orijentiranje. Vojni je geometar orijentirao stolčić sa busolom i tačke opredjelivao prosjecanjem unazad. Tačke, koje su svojim položajem odgovarale dalnjem poslu projicirao je na tlo i dao je odmah postaviti shodni signal. Svaka tačka bi unešena u „zapisnik rajona“ sa oznakom rajona, koji tačku opredjeljuju. U skicu rekognosciranja unašane su granice općina i erarnih šuma, te potoci, rijeke i komunikacije.

Nakon svršenog rekognosciranja, provedena je na temelju skize i zapisnika rajona triangulacija na stolu u mjerilu 1:12.500. Opredjeljenim su se tačkama odredile grafičkim putem koordinate, koje su unešene u posebni spisak. Po ovim su koordinatama prenešene tačke u šestnaestine u mjerilu 1:6250, a onda se počimalo sa detaljnom izmjerom.

Geometar i adjunkti obaviještavali su žiteljstvo o početku rada i žiteljstvo je bilo obvezano da dostavi svakom mjerniku po jednog indikatora.

Detaljno snimanje provedeno je sličnim načinom kao i rekognosciranje: Prikladno stajalište opredjeljeno bi prosijecanjem, detalj rayoniranjem i koracanjem. Najtačnije su snimljene bile komunikacije i hidrografička mreža, ostali je detalj često uvršten i od oka.

Svaka je šestnaestina parcelirana bila najprije zasebno počavši od 1 bez obzira na općinske granice. Broj čestice, kulturu, posjednika i njegovo prebivalište unašao je geometar u „popis čestica“ (Parcellen-Protokoll).

Već za kišovitih dana a naročito u zimi, izradjena je bila cijela snimka tušom i bojama i tom prilikom privremena parcelacija promijenjena u definitivnu po općinama. Površine su čestice bile računane samo poprečno, uporabom četvorne mreže, narisane na staklu. Kod sitnijih ili pravilnijih čestica je površina cijjenjena bila od oka. Razlika između cijelokupne površine šestnaestine i zbroja sviju čestica razdijeljena je i uvrštena u površine velikih šuma, rijeka, cesta i t. d. Definitivne su čestice sa površinama i sadržajem „Popisa čestica“ prepisane u „Osnovnu Knjigu“ (Lagerbuch).

Listovi su grafičke triangulacije 1:12.500 popunjeni bili komunikacijama, hidrografičkom mrežom, selima i kotama visine i predani opet vojnom geometru, da po naravi unese u iste slojnice i šrafuje teren. Šesterostrukim umanjnjem ovih sekcija postale su pak specijalne mape 1:75.000. Skice su za rekognosciranje izradjene bile načinom propisanim za sastavljanje mape srednje Evrope u mjerilu 1:300.000.

Procjena zemljišta.

Svrha je zemljišne procjene bila, da se ustanovi čisti dohodak svake čestice i da se po tome dohodku odmjeri porez, koji bi držao trebao da plati.

Procjena se je obavljala po kotarima, zasebno za šume i zasebno za ostale kulture. Posao je obavljao u svakom kotaru vrhovni procjembeni povjerenik sa dodijeljenim procjembenim povjerenicima i pristavima. Na čelu je cijelog posla bio katastralni, odnosno procjembeni ravnatelj u Sarajevu. Sve osoblje se je sastajalo od poljoprivrednih, odnosno šumskih stručnjaka i posao je obavljen po naredbi zemaljske vlade za B. i H. od 4 augusta 1880. broj 18179 i po kasnije izdatoj izvršnoj instrukciji.

Pripreme za procjenu (u zimi 1880. i 1881.) bile su: sastavljanje cijenika plodina po kotarima i okružima. Kotarski su cijenici bili dovedeni najprije u sklad u jednom okružju i napokon i između pojedinih okružja. Prema cijenama plodina u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji bili su b. h. cijenici preniski, ali obzirom na loše komunikacije i neznatni izvoz nije u njima ništa mijenjato.

Vrhovni je procjembeni povjerenik proputovao odmah na početku 1881. god. određeni mu kotar, ispitao ponovno ispravnost kotarskog cijenika i izabrao obično 3 „uzorne općine“, koje bi najbolje predstavljale privredno obilježje cijelog kotara. Sva je opažanja sastavio povjerenik u „kotarskom popisu“.

Nakon odobrenja kotarskog popisa sa strane centralne uprave, smio se je posao nastaviti. Najprije su bila uspostavljena „uzorna zemljišta“ svake kulture i za svaki bonitet i proračunat brutto dohodak, odbila se napokon privredna režija (prema mjestu od 35 do 85%) i tim proračunat tarif čistog dohodka. Oko ove procjene suradjivali su već i pristavi, da se i njima pruži prilika za uputu u daljnji posao.

Nakon dovoljne vježbe sa uzornim zemljištima, preuzeo je svaki pristav po jednu općinu i određivao svakoj čestici spadajući razred. Svako je mjesno ravnateljstvo katastralne izmjere moralo izraditi pri završetku detaljnog snimanja kopiju sviju šestnaestina na platnu i u ovu je kopiju unašao procjembeni pristav na polju sa olovkom i rimskim brojevima tarifni razred. Svake večeri istog dana, kog je obavio procjenu, dužan je bio pristav da prenese tarifne razrede u osnovnu knjigu, koju je isto primio od mjesnog izmjernog ravnateljstva. Procjena je dakle slijedila korak za korakom vojnu izmjeru.

Procjena je završena bila sastavljanjem „Razrednog Izvadka“ (Klassen-Auszug). Pojedine su čestice u tom razrednom izvadku razvrstane bile po kulturama i u svakoj kulturi po razredima; radi kontrole općinske površine nadmetnute su još površine cesta, potoka, rijeka, groblja, neplodnih zemljišta i t. d. Sbroj istih kolona sviju općina zvao se je „Kotarski Pregled“, te od njega analogno načinjen „Zemaljski Pregled“.

Za individualni propis poreza sastavljeni su „Katastralni Izvaci“ (Katastral-Auszug-Bogen). Na ličnoj strani ovoga je ime vlasnika odnosno i kmeta a u njemu su sakupljene sve čestice istog posjeda, sa ostalim katastralnim podacima.

Cijeli je taj operat prozvan „Izmjerni i Procjembeni Katastar“ (Vermessungs und Schätzungs-Kataster).

Oporezovanje ipak nije uslijedilo na temelju tog „Izmjernog i Procjembenog Katastra“. Na osnovi Zemaljskog Pregleda trebalo je da se odredi postotak oporezovanja pod uvjetom, da taj katastar nosi bar toliku svotu, koliko je iznašao zemljišni porez (desetina) za vremena otomanske vlade. Ali pošto je u B. i H. iznašao po-

stotak mnogo više nego li je iznašao u isto vrijeme u Austriji i Madžarskoj, bila bi zajedniška vlada u Beču pala pod sumnjo, da okupirane zemlje izrabljuje i s toga je odustala od propisivanja zemljišnog poreza po ovom operatu. Tako je cijela vojna izmjera sa procjenom ostala samo lijepim pokušajem jedne porozovne reforme. Zemljišni danak pobirao se je usljed toga na stari otomanski način (desetina) i nadalje.

Troškovi izmjernog i procjembenog katastra su slijedeći :

Stabilizacija trigonometričkih tačaka	92.000 K
Triangulacija i detaljna izmjera	4,366.000 „
Procjena zemlje	887.000 „
ukupno	5,345.000 K

Ova glavnicu nije smjela naravski da ostane mrtva. Tražilo se je dakle drugi način uporabe a taj je pružilo osnivanje gruntovnice u B. i H.

Razvoj in ureditev

katastralnega merjenja in sorodnih panog v deželah, zastopanih v bivšem državnem zboru avstrijskem.

Sestavil Jan Ružička, evidenčni nadzornik v. p. in civilni geometer v Ljubljani.

(Nadaljevanje.)

VI.

Z navedenim zakonom o evidenci katastra (§ 10) je bilo določeno, da se imajo popravljati ugotovljene napake glede izmerjenja in vprizoritve obsega zemljišč v katastralnih mapah. Taka nepravilna vprizoritev daje povod mejnim sporom vsled okolnosti, da tvori zemljeknjižna mapa, napravljena na podlagi katastralne mape, bistveni del zemljiške knjige.

Z uvedbo stabilnega katastra nastale katastralne mape se niso že prvotno povsod ujemale z dejanskim stanjem glede vprizoritve mej in lege posameznih zemljišč. Te napake so zakrivali takrat vporabljeni nepopolni merilni instrumenti in nezadostno izšolani zemljemerci. Radi nepravilne naprave teh map ni bilo mogoče situacijo in obseg kasneje nastalih obsežnih izprememb v teh mapah pravilno vprizoriti.

Da se temu odpomore, uvedla se je naprava novih katastralnih map sukcesivno na podlagi novega merjenja.

To novo merjenje naj izvršujejo evidenčni geometri v to svrhu posebno ustanovljenih oddelkih.